

Леонід МАЧУЛІН

**Олексій Бекетов.
Життя і творчість**

Харків
2023

УДК 72.071.1(477.54-25)Бекетов
М 37

Мачулін Л. І.

М 37 Олексій Бекетов. Життя і творчість. – Х.: Мачулін, 2023. – 152 с.,
58 іл. (Серія «Час. Особистість. Харків»)

ISBN 978-617-8195-28-1

За радянських часів в історичній науці та публічному просторі ім'я архітектора Олексія Миколайовича Бекетова залишалося у тіні. Інтерес до людини, яка створила архітектурне обличчя центру Харкова, віродився на початку XXI століття. Водночас дослідження життя та творчості академіка архітектури досі не існувало. Вперше книга Леоніда Мачуліна «А. Н. Бекетов и его Харьков» російською мовою побачила світ в 2017 році. Доповнена і доопрацьована книга українською вперше пропонує читачеві розповідь про Олексія Миколайовича Бекетова, його предків і нащадків, сімейне оточення, життя та побут. Це своєрідна реконструкція історії творчості академіка архітектури в контексті його часу.

Призначено для широкої читацької аудиторії.

УДК 72.071.1(477.54-25)Бекетов
ISBN 978-617-8195-28-1

ISBN 978-617-8195-28-1

© Мачулін Л.І., 2023

ВІД АВТОРА

(Передмова до україномовного видання)

За радянських часів в історичній науці та публічному просторі ім'я архітектора Олексія Миколайовича Бекетова залишалося в тіні, оскільки, по-перше, він був за походженням дворянином, а по-друге, належав до фахівців класичного архітектурного стилю, який за більшовиків пішов зі сцени. Інтерес до корінного харків'янина, який створив архітектурне обличчя центру Харкова, віродився на початку ХХІ століття. Тільки в його рідному місті встановлено два пам'ятники, громадськість проводить пам'ятні заходи, два вищих навчальних заклади змагаються за право мати його ім'я, на будівлях, створених за його проєктами, встановлюють пам'ятні дошки. Водночас фундаментальної монографії про життя та творчість академіка архітектури досі не існувало. І лише у 2017 році вперше побачила світ книга «А. Н. Бекетов и его Харьков» російською мовою, яку через три роки було перевидано.

Широкому колу читачів вперше українською пропонується науково-популярна книга про Олексія Миколайовича Бекетова, його предків і нащадків, сімейне оточення, життя та побут. Це своєрідна реконструкція історії творчості академіка архітектури в контексті його часу.

Чому українцям важливо знати про цю непересічну персону? На те є багато причин. Незважаючи на те, що рід Бекетових відомий у Росії з ХVІ століття, попри блискучі перспективи перед випускником С.-Петербурзької академії мистецтв, юний Олексій Бекетов повернувся до Харкова. До того самого Харкова, у якому до початку ХХ століття панувала двоповерхова архітектура, де в рік його народження мешкало всього близько 60 тисяч осіб, де на сім дерев'яних будівель була лише одна кам'яна...

Повернувшись до рідного Харкова, Бекетов, разом з іншими архітекторами, за 50 років професійної діяльності зробив місто таким, яким ми нині можемо пишатися – навіть попри численні втрати забудови під час Другої світової війни. Він не залишив рідне місто після 1917 року, хоча існувала загроза переслідування родини більшовиками. О. М. Бекетов був серед перших українських архітекторів зі статусом академіка архітектури (якщо не першим), яких 1939 року було запрошено до Академії архітектури СРСР – вищої наукової установи, що існувала упродовж 1934–1956 років. І хоча Академія архітектури Української РСР утворена тільки 1945 року, О. М. Бекетов ще до війни мав науковий ступінь доктора архітектурних наук та звання «Заслужений діяч мистецтв УРСР», яке йому надали в січні 1934 року.

Ми, українці, маємо це знати ще й тому, що унікальну архітектурну спадщину радянського періоду до Другої світової війни «дотепер не інвентаризовано та не паспортизовано. Немає наукової систематизації всіх архітектурних та містобудівних об'єктів, належним чином не оцінено їх міжнародне значення».* Тобто, мало пишатися тим, що маємо – треба зберігати культурну спадщину, щоб було що залишити нащадкам. А для цього слід знати, якою ціною, що і як ми отримали.

---

* Смоленська С. О. Архітектура авангардного модернізму в Україні: генеза та спадщина. – Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора архітектури 18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури. – Харків. – 2017. – С. 8 // знято з екрану 24.02.2023.

<https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/dissertation/1590/dissmolenska.pdf>

ПЕРЕДМОВА

(Як і чому з'явилася ця книга)

Для більшості харків'ян знайомство зі знаменитим земляком, академіком архітектури Олексієм Миколайовичем Бекетовим (1862–1941) відбувається через візуальний контакт з його витонченими спорудами, що прикрашають центр Харкова. Нині, завдяки численним публікаціям у місцевій пресі, меморіальним дошкам на бекетівських будинках, урокам краєзнавства в школах, публічним обговоренням не байдужі харків'яни, як на мене, можуть щось сказати про людину, яка сформувала архітектурне обличчя центру міста і залишила про себе пам'ять в архітектурному літописі України. А історична пам'ять – це нагорода, дорожка за будь-які звання та почесті! Але так було не завжди.

Я народився в Харківській області, моя мала батьківщина – старовинне село Верьовкіне, що розкинулося на високому березі річки Сіверський Донець. У тому мальовничому краю є все для затишного життя: хвойний і листяний ліс, річка, луки й ріллі, чисте повітря та вікова тиша. Там немає не тільки багатопверхових будинків, а й навіть двоповерхових! Можливо, тому приїзд на навчання до великого індустріального центру став для п'ятнадцятирічного юнака культурним шоком.

Харків сподобався мені всім і одразу: розмірами, гарними будинками, потоками людей, які, наче повноводні річки, безперервно перетікають один в одного. Я одразу відчув його містом із безмежними можливостями для життя, роботи, навчання...